

Сергій Гордійчук

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ НЕЗГОДНИХ З РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДОЮ ЗАКАРПАТЦІВ В 1946-1950-Х РОКАХ

Стаття присвячена розкриттю діяльності радянських органів влади на Закарпатті в 1946-1950-х роках, спрямовану проти осіб, які прагнули нелегально перейти радянський кордон. Праця базується на основі архівних матеріалів Архіву Служби безпеки України, в яких містяться суперечливі дані щодо засудження нелегалів: то викривається їхня злочинна діяльність, то виправдання під час реабілітації. В праці викриваються такі незаконні дії слідчих органів, як провокація, перекаліфікування їхніх злочинів у більш важкі для того, щоб збільшити терміни ув'язнення.

Ключові слова: *оптація, Чехословаччина, Закарпатська Україна, нелегальний перехід кордону, СМЕРШ, Словаччина.*

Історія Закарпаття в 40-х роках ХХ ст. є досить парадоксальною, адже населення Закарпаття протягом 1939-1941 років, незадоволене угорським окупаційним режимом, тікало, перетинаючи нелегально кордон в Радянський Союз. А починаючи з того часу, як радянські війська звільнили Закарпаття та почались широкомасштабні акції органів СМЕРШу, міграційний потік різко змінився. Адже закарпатці почали масово тікати з Радянського Союзу в такі сусідні країни, як Чехословаччину, Польщу та ін. Велика кількість населення тікало в Західну Німеччину.

До тепер точну кількість репресованих за нелегальний перехід з боку радянського кордону невідомо. Більшість дослідників Закарпаття звертали увагу на причини переходу кордону в Радянський Союз в 1939-1941-х роках населення. Так, цій проблематиці присвячено працю О. Корсуна та О. Пагири «Закарпатські втікачі в СРСР: через табори ГУЛАГу і Бузулук до рідних Карпат» [21]. В праці подаються архівні документи та спогади засуджених за порушення державних кордонів. Також

викриваються основні причини переходу закарпатців з Угорщини до Радянського Союзу. Проте тенденція переходу змінилася вкрай після захоплення влади на Закарпатті радянським режимом. Так, з 1945-1946 рр. закарпатське населення прагнуло виїхати з Радянського Союзу, та не всім радянські органи надавали спеціальні дозволи на виїзд. Так це показано в праці І. Вовканича [19], де однією з причин зупинки оптації населення закарпатське керівництво звинувачувало чехословацьку сторону, яка не бажала приймати таку кількість мігрантів, а не репресії, яким піддавалися населення, що прагнуло виїхати.

Оснoву нашoгo дoслiдження склaдaють архiвнi спрaви зaсуджених нeлeгaлiв, щo зберiгаються в Архiвi Служби бeзпeки Укрaїни в Зaкaрпaтськiй облaстi в м. Ужгoрoдi. Бiльшiсть з спрaв мaлo сторiнкoвi вiдoмoстi прo арештованих, нeoбгрунтованих звинувачень, фaльсифiкацiй з бoку рaдянських слiдчих тa бeзпiдставних вирoкiв. Чaстo в спрaвах нe мiстяться вiдoмoстi прo звiльнення зaсуджених з тaборiв тa iхню пoдaльшy дoлю. Тaкoж чaстo в спрaвах зустрiчаються нeзрoзумiлi вирoки, нaпpиклaд, у зв'язку з мaксимaльним зaсудженням нa тpи чи п'ять рoкiв пiдсудним винoсили вирoк в дeсять рoкiв випрaвно-тpудoвих тaборiв. Тoму, читaючи дaнi спрaви, пoстaє питaння, нaсaмпeред, прo кoмпeтeнтнiсть рaдянських сyддiв.

Мeтoю цьoгo дoслiдження є з'ясувaти пpичини нeлeгaльного пeрeхoду зaкaрпaтськoгo нaселeння в сyсiднi кpаїни пpотягoм 1946-1950-x рoкiв; рoзкpити пoлiтику рaдянськoгo кeрiвництвa тa iї кaрaльних oргaнiв щoдo фaбpикaцiї спрaв пpоти нeлeгaлiв Зaкaрпaття в 1946-1950-x рoкaх; пoкaзaти нeпpaвoмiрнi зaсудження тa вирoки зaкaрпaтських сyддiв пpоти нaселeння, якe чaстo пpaгнулo спoчaтку лeгaльнo виїхaти зa мeжi Рaдянськoгo Сoюзy, тa пiсля вiдмoв нaвaжувaлися нe нeлeгaльний пeрeхiд кoрдoну.

Нaукoвa нoвизнa дoслiдження пoлягaє у викpиттi oснoвнoї пpичини – тoтaлiтaрнoгo рeжимy нa Зaкaрпaттi як oснoвнoї пpичини нeлeгaльного пeрeхoду зaкaрпaтськoгo нaселeння в 1946-1950-x рoкaх. Aктуaльнiсть пpoблeмaтики гpунтується нa

тому, що свавілля радянської влади на території Закарпаття спричинило масовий нелегальний перехід громадян Закарпатської України в країни, де не існувало радянського тоталітаризму, репресій, спричинених політикою радянізації Закарпаття. Саму тенденцію нелегального переходу бачимо на рисунку 1.

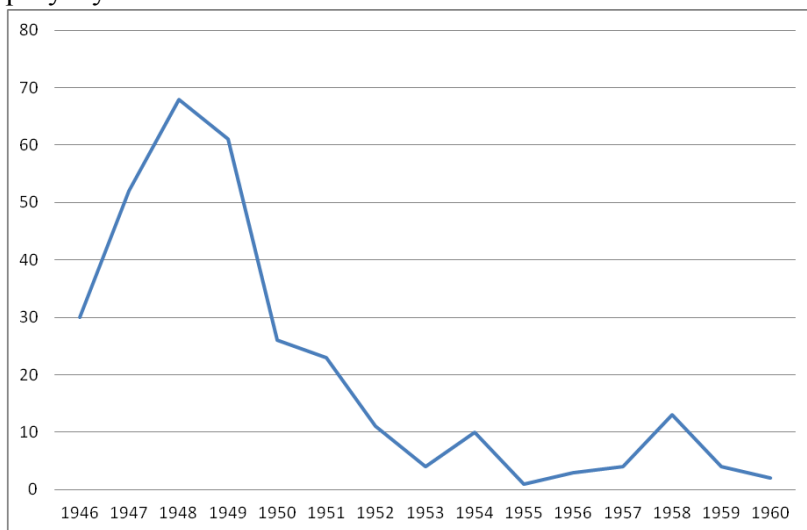

Рис. 1.

Факт нелегального переходу з СРСР в Чехословаччину в 1944-50-х роках давно чекав свого висвітлення. Точної цифри і досі назвати не можна, адже радянська влада не лише приховувала це явище, а ще й приписувала громадянам й інші злочини. Після підписання протоколу до договору від 29 червня 1945 р. передбачався вільний вибір (оптація) громадянства особам української та російської (Словаччина), словацької та чеської (Закарпатська Україна) національностей. Але радянські органи зводили безліч перепон для виїзду жителів Закарпатської області навіть чеської та словацької національностей по оптації до ЧСР. Представники Чехословацької комісії по оптації провели у жовтні-листопаді 1946 році декілька зустрічей з головою Закарпатського обласного виконавчого комітету і секретарем обласного комітету Комуністичної партії Іваном Туряницею. Члени комісії перевіряли, в тому числі, скарги щодо

відмов і гальмування оптації [20, с. 283]. Але Іван Туряниця стверджував представникам оптаційної комісії чехословацького МВС (голова – майор Ф. Курацін) у листопаді 1946 р. під час прийому в Ужгороді, що чехословацька сторона нібито чинила перешкоди у прийомі цих осіб, тому подальше відправлення оптантів із Закарпаття було тимчасово припинено [19, с. 259]. Щоб вгамувати всі вияви оптаційного ажіотажу, суди Закарпатської області винесли вироки 150 особам за спробу нелегального переходу радянсько-чехословацького кордону.

Цей масив, що все-таки перетнув нелегально кордон, розсіювався по всій території ЧСР, намагаючись будь-якими методами отримати чехословацьке громадянство – змінюючи національність на чеську чи словацьку, підробляючи документи, фіктивними шляхами натуралізації тощо. Але потрібно зауважити, що навіть офіційні джерела свідчать, що основну частину закарпатських оптантів склали не чехи або словаки, а українці і представники інших національностей. Це видно із проаналізованих нами справ осіб, що були затримані на кордонах (Рисунок 2).

Рис. 2

Але якщо брати весь період оптації, то скільки насправді закарпатців тоді прагнули чи переселилися в Чехословаччину не відомо. У довідці «Українці, котрі проживають у Чехословаччині» (травень 1948 р.) радянське посольство в Празі висловило припущення, що цих оптантів кілька сотень, хоча йшлося про тисячі переселенців. Радянські дипломати їх

віднесли до «реакційних елементів», вороже налаштованих проти Радянського Союзу [20, с. 283]. Щоб залишити населення в Радянському Союзі, влада залишала їх без засобів для існування, оскільки звільняли з роботи і забирали продовольчі картки.

А офіційні представники радянського уряду в Словаччині обіцяли опгантам надати все необхідне для проживання на новому місці поселення в СРСР. І, дійсно, спочатку дещо надали - житло, землю, реманент, тобто те, що залишилося після виїзду звідси чехів-колоністів до ЧСР. Та надали тимчасово – через декілька років радянська влада «усуспільнила» майже все, навіть те, що було привезено селянами з ЧСР, створивши в місцях проживання опгантів колгоспи [19, с. 263]. Так, наприклад, Варьянова Марія Василівна разом з братом Варьяновим Андрієм Васильовичем в квітні 1947 р. по оптації прибула на постійне проживання в СРСР. Але вже в травні вирішила повернутися шляхом нелегального переходу кордону в с. Кам'яниця Ужгородського округу в бік Чехословаччини. Під час допиту 21 червня 1947 р. вона на запитання, чому перетинала кордон, відповіла, що причиною її спроби нелегально перейти кордон було те, що їй не було де жити та не мала засобів для існування [1, арк. 19].

З протоколів допиту також видно, що її розпитували про те, чи є в неї родичі німецької національності та чим займалася її родина під час німецької окупації. За нелегальний перехід кордону суд засудив її на 18 місяців ВТТ [1, арк. 32].

Громадян за нелегальний перехід чи за замах на нелегальний перетин кордону судили по таким статтям кримінального кодексу – 16-80. Так стаття 16 КК УРСР передбачала: «Замахом на злочин вважається дія, спрямована на вчинення злочину, коли особа, що вчинила його, не виконала свого наміру як через те, що вона не зробила всього того, що вважала необхідним для виконання свого наміру, так і через те, що не зважаючи на виконання всього того, що вона вважала необхідним зробити, злочинного результату не сталося, з причин, від неї незалежних» [22, с. 8]. Її поєднували з статтею 80, за якою засуджували «За виїзд за кордон, або в'їзд до Союзу

РСР без установленого паспорта або дозволу належної влади» [22, с. 47].

Значна кількість громадян була засуджена за статтею 56-25, яка наголошувала: «За сприяння незаконному переходові державних кордонів, вчинених як промисел або службовими особами застосовується позбавлення волі на строк не менше як 1 рік» [22, с. 32]. Виходячи зі змісту цих статей постає питання чому особам, що нелегально переходили кордон, інкримінували такі статті як 54-1 (а), 54-1 (б) та інші, які не стосуються нелегально переходу. Такі дані можна побачити на рисунку 3:

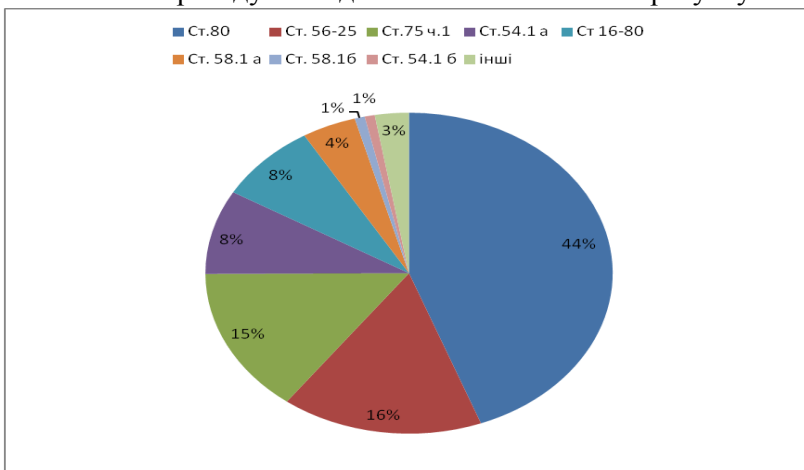

Рис. 3

Хоч і невелика кількість, але все-таки радянська влада додавала роки засудженим, адже в статті 80 Кримінального кодексу УРСР зазначалося, що «...ув'язнення в табір на строк від одного до трьох років» [22, с. 47]. А що таке термін від одного до трьох? Тому радянські органи «дописували» особам, яких затримали на кордоні і інші статті, щоб таким чином розправлятися з втікачами.

Як бачимо, на рисунку 3 видно, що лише близько 40% підпадає під термін ув'язнення ст. 80, а інша частина засуджена на більші терміни, а такий вирок, як 25 років ВТТ взагалі тут несумісний. Часто приписували і статтю 75 ч.1 «За вмісне знищення або пошкодження майна належного державним, громадським і кооперативним організаціям чи

підприємствам...» [22, с. 43]. Але тут також бачимо, що порушуючи ст.75 ч.1, особа позбавляється «волі на строк до трьох років або примусова праця» [22, с. 43]. І навіть якщо ми додамо всі вирокі зі статей, ні в одного з засуджених не можна засудити на 25 років виправно-трудовах таборів. Найважчі статті, які інкримінували населення політичні статті 54-1 «а» («...за зраду батьківщини, тобто за дії, вчинені громадянами Союзу РСР на шкоду воєнній моці Союзу РСР, його державній належності або недоторканості його території, як от: шпигунство, видача воєнної або державної таємниці, перехід на сторону ворога, втеча або переліг за кордон...» [22, с. 23]) та ст. 54-1 «б» (які включали «Ті самі злочини, вчинені військовослужбовцями» [22, с. 24]).

Так можна зробити висновок, що населення Закарпаття переходило кордон нелегально з таких причин: побутових, кримінальних, втеча від призову в армію, антирадянські настрої та інші. Так, наприклад, Іван Балук прагнув перетнути кордон з Василем Митула і під час допиту розповів, що незадоволений своєю роботою і життям в Радянському Союзі. Він запропонував втекти за кордон, на що його друг відразу ж погодився [16, арк. 13-14]. А на запитання слідчого, чому саме не подобалося жити в радянській Україні, затриманий Іван Балук прямо відповів, що основною темою розмов його з Василем Митулею була низька заробітня плата, за яку жити означало виживати [16, арк. 31]. Так, обоє вони 19 травня 1953 р. Військовим трибуналом прикордонних військ МВС Закарпатського округу були засуджені на підставі ст. 54-1 «а» КК УРСР в виправно-трудоий табір на термін 25 років кожний [16, арк. 188].

Так в пошуках кращого життя в Західну Німеччину прагнув через Румунію з СРСР нелегально перейти кордон і Микола Верьовкін. Але він, на відміну від частини нелегалів, прагнув офіційно спочатку виїхати за кордон, про що заявляв на допиті 29 серпня 1958 р. Причиною свого нелегального переходу називав те, що подаючи документи на офіційний виїзд в Західну Німеччину, органи КДБ йому відмовляли неодноразово, тому і змушений був перетинати кордон

нелегально [17, арк. 169]. Також з допитів видно, що йому прагнули інкримінувати шпигунство, адже для того, щоб отримати дозвіл у органах КГБ на виїзд, він сказав, що є уродженцем міста Гамбург. Засуджено його по ст. 16 КК УРСР – ст. 54-1 «а» КК УРСР і ст. 68 «а» ч. II КК УРСР строком на 10 років [17, арк. 370].

Нелегкою виявилася і доля Марії Шереш, уродженки Угорщини, яка в 1946 р. легко з Угорщини виїхала в Радянський Союз на постійне місце прожиття [5, арк. 14-15, 43, 244, 246]. Та, коли побачила, яке життя її чекало під керівництвом радянської влади в м. Мукачєво Закарпатської області, вирішила повернутися на свою Батьківщину. Тоді і почалися її негаразди. Її було звинувачено у тому, що вона з Угорщини виїхала під чужим ім'ям Наталія Брусько та змінила свою національність з угорки на українку навмисно, щоб без проблем переїхати в Радянський Союз [5, арк. 230, 244, 248].

5 жовтня 1948 р. Марії Шереш було винесено вирок щодо її злочинів: це нелегальний перетин кордону в 1946 р. та спроба в м. Солотвині в 1948 р. вдруге зробити собі документи, за допомогою яких прагнула Марія Шереш повернутися до Угорщини терміном на 3 роки виправно-трудоих таборів [5, арк. 264-264 зворот]. Тож, як бачимо, коли громадяни інших національностей прагнули проживати на території Радянського Союзу їм влада допомагала, та як тільки вони опинялися на території, якою керувала радянське керівництво, вони усвідомлювали, яку помилку вчинили. Та дорогу назад не так легко було зробити, адже виїзд за кордон органи КДБ давали вкрай рідко, а в основному шукали причини засудити тих, хто прагнув виїхати за кордон.

Так, з СРСР в Румунію намагалися нелегально перейти жителі с. Діброва Тячівського району Іван Тракслер та Михайло Дан, яких засудив народний суд м. Хуста на підставі ст. 80 КК УРСР. Обох підвергнути до ув'язнення в поправно-виховних діючих колоніях на три роки без поразки в правах [10, арк. 68].

Так, на півтора роки було засуджено Миколу Поповича, який «сходив» у Румунію за покупками, бо за його словами в СРСР не можна було дістати їх [11, арк. 90-91]. В пошуках

працевлаштування намагався нелегально перейти кордон і житель м. Мукачево-Підгород, словак за національністю Петро Чомор. Його було затримано 16 червня 1948 р. в лісі прикордонниками поблизу с. Лужанка Берегівського району [4, арк. 3]. Причиною свого вчинку Петро Чомор назвав те, що за часів окупації угорського режиму Закарпаття працював фінансовим інспектором на державній службі, а після приходу Радянського Союзу став безробітним, тому прагнув перейти в Угорщину, щоб і надалі працювати в фінансовій сфері. 13 серпня 1948 р. народний суд Берегівського округу за ст. 16-80 засудив Петра Чомора на 3 роки виправно-трудових таборів [4, арк. 46].

За нелегальний перехід кордону з Радянського Союзу в Угорщину було засуджено і жителя с. Волове Воловецького району Василя Бундзяка народним судом І дільниці Берегівського району 22 листопада 1948 р. на 3 роки та заборонаю проживання в 50-ти кілометровій прикордонній зоні навіть після відбуття терміну ще на 5 років [6, арк. 37]. А 6 грудня 1948 р. цей же суд засудив Осолої Йосифа з с. Болово Берегівського району на 3 роки [8, арк. 36]. А 18 грудня 1948 р. цим судом був засуджений і житель с. Чома Берегівського району Бейло Лукач на підставі ст. 80 КК УРСР на три роки ВТТ [7, арк. 37-37 зворот]. Отже, як бачимо, в Берегівському районі велика кількість населення прагнула емігрувати з Радянського Союзу в Угорщину чи в Румунію. Причини свого переходу майже всі трактували як неможливість жити за тоталітарними радянськими законами та в пошуках працевлаштування.

Важкою виявилася і доля колишніх військовополонених Дюло Келемен та Балаж Тубо, які були звільнені з табору і повернулися на проживання в с. Шом Берегівського району. Невдовзі до них за допомогою звернулися їхні друзі з табору військовополонених Йосиф Горват і Василь Додек, які дезертирували і намагалися перейти кордон [9, арк. 34]. За те, що Дюло Келемен та Балаж Тубо надали їм місце для ночівлі на пару днів та показали напрямок кордону Берегівський народний суд 24 січня 1949 р. їх засудив по ст. 20-80 по три роки кожному

ВТТ [9, арк. 69]. Але потрібно зауважити, що підсудні навіть не знали, що Йосиф Горват і Василь Додек втікли з табору, так як вони заповнили Дюло Келемена та Балажа Тубо, що їх було відпущено, а вони відстали від ешалону, який мав доставити їх в Угорщину.

Але найважче було тим, хто отримував тавро не лише нелегала, а й політичного в'язня, яким інкримінували статті 54-1 «а», 54-1 «б». Так, Стефан Темпфлі був засуджений за використання церковних проповідей для антирадянської пропаганди. Також під час арешту і обшуку у нього вдома було знайдено антирадянську молитву «За родину», написану на мадярській мові. У ній містилися заклики в підтримку фашистського керівництва Угорщини і колишнього регента Хорті та заклики в активній підтримці в боротьбі проти Радянського Союзу [18, арк. 123]. Засуджено його на 25 років ВТТ із поразкою вправах на 5 років і конфіскацією належного йому майна [18, арк. 145]. Але вирок далі був замінений на 10 років ВТТ без конфіскації майна. Реабілігований 1991 р. на підставі ст. 1 Закону Української РСР «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні».

Також за ст. 54-4 було засуджено Петра Петенькова за те, що, проживаючи на території, окупованій угорцями, був інструктором угорської молодіжної військової організації «Левенте», а також за те, що перебував в угорській армії. В січні 1946 р. намагався перейти кордон СРСР в Чехословаччину. Був засуджений на 6 років [3, арк. 40]. Але в 1992 р. Президія Закарпатського обласного суду визнала, що в справі ніяких фактів, щоб засудити Петра Петенькова не було, бо сам факт роботи в організації «Левенте» складу злочину не утворює [3, арк. 53].

Отже, ми бачимо, аналізуючи ці справи, що їх судили за те, що вони чи допомагали, чи мали якесь відношення до угорсько-німецьких окупантів. Так засуджений був і Андрій Греф, якого звинувачували в нелегальному переході угорсько-радянського кордону в Закарпатську Україну. Засуджено Андрія Грефа було 6 грудня 1947 р. Закарпатським обласним судом на 6 років таборів [2, арк. 47-48]. Для відбуття терміну покарання

його було відправлено в Румунію як іноземного підданого. Цікавим у справі Андрія Грефа є те, що його було затримано в період звільнення з табору військовополонених, де він був направлений через службу в німецьких військах «СС». За словами самого підсудного він помилився поїздами і не знав, що їде в Закарпатську Україну, а затриманий був на станції Чоп. Саме тому у зв'язку з не підтвердженістю фактів його злочину в 1992 р. Андрія Грефа було реабілітовано [2, арк. 49-50].

Так, за антирадянські настрої були засуджені Бейло Ференц, Ердю Ерне і Шандор Бакі. Своє перебування за кордоном, за словами слідчих, використовували в цілях підризу оборонної здатності і територіальної недоторканості Радянського Союзу. Також писали листи, в яких закликали молодь не йти в школи ФЗН, а слідувати їх приміру, тобто втікати за кордон [12, арк. 272].

Існували такі особи, що допомагали, звичайно, не без вигоди, нелегально переходити кордони. Так, можна назвати Германа Шпіра та Михайла Палінчака, які за винагороду у 8 тисяч рублів повинні були перевести Семена Фридмана за кордон. У них була чітка схема по переправі нелегально за кордон людей, що видно з протоколів допиту. Також на допиті 22 листопада 1948 р. від Семена Фридмана дізнаємося навіть про поради, як краще втікати за кордон та через які країни. Так, ті, хто перетнув кордон, заявляли, що найкраще перебиратися в англо-американську зону через Відень тому, що в Угорщині велика кількість росіян, які можуть спіймати нелегала та повернути його в Радянський Союз [13, арк. 23].

В Америку прагнув втекти і Петро Лібак, який на допиті зізнався, що втекти в Америку вирішив лиш через те, щоб не жити в Радянському Союзі [15, арк. 11]. Але засудили його не за незаконний перехід кордону, а за ст. 54-1 «а» строком на 25 років ВТТ. Приписали йому і спекуляцію для того, щоб збільшити термін засудження.

За статтю 54-10 КК УРСР, яка передбачала засудження за «пропаганду або агітацію, яка полягає в заклик до повалення, підризу або послаблення радянської влади чи до вчинення окремих контрреволюційних злочинів» [22, с. 27-28] засуджено

було Анну Феделеш та Юлію Тороні. Із протоколу допиту 26 липня 1949 р. дізнаємося, що вона разом з іншими учасниками антиколгоспної боротьби ввірвалися в приміщення Пацканівської сільської ради, коли всі папери по колгоспу хтось уже знищив [14, арк. 16]. Але 10 серпня 1949 р. Анну Феделеш та Юлію Тороні «по совокупности злочинів» на підставі ст. 54-10 ч.1 і ст. 56-16 «а» засудив суд терміном на десять років кожену [14, арк. 161]. Жінок звинуватили не тільки в пропаганді чи агітації, а й в організації масових заворушень, що передбачає ст. 56-16 «а».

Отже, можна зробити висновок, що оптація населення Закарпаття і Східної Словаччини в 1945-1947 рр. як складова частина широкомасштабних процесів «великого політичного переселення народів» перших післявоєнних років у Європі є суперечливою за наслідками і залишає в спадок сучасності чимало проблем, насамперед етнополітичних. Переселення з політичних мотивів автохтонне населення може перетворитися в етнічних маргіналів. Оптація, реоптація, еміграція, в той час і нелегальна та інші переселенські процеси повоєнних років привели до розмивання автохтонного українськомовного масиву в Чехословаччині, який концентрувався переважно у Східній Словаччині.

Список використаних джерел і літератури

1. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 600 (Варьянова М.). – 37 арк.
2. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 876 - С (Греф А.). – 52 арк.
3. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 954 - С (Петеньков П.). – 60 арк.
4. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С-1597 (Чомор П.). – 52 арк.
5. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1598 (Шереш М.). – 265 арк.
6. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1602 (Бундзяк В.). – 38 арк.
7. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1603 (Лукач Б.). – 39 арк.
8. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1604 (Ослої Й.). – 37 арк.

9. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1605 (Келемен Д., Тубо Б.). – 73 арк.
10. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1606 (Тракслер І., Дан М.). – 68 арк.
11. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1616 (Попович М.). – 92 арк.
12. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 1879 (Нодь А., Ференц Б., Бовди С. та інші – всього 5 чол.). – 377 арк.
13. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 2040 - С (Фридман С., Шпира Г., Грюнваум Д. та інші – всього 4 чол.). – 289 арк.
14. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 2258 - С (Феделеш А., Тороні Ю.). – 184 арк.
15. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 4330 - С (Лібак П.). – 188 арк.
16. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 5297 (Балук І, Митула В.). – 190 арк.
17. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. 5588 (Верьовкін М.). – 375 арк.
18. Архів УСБУ в Закарпатській області. – Спр. С - 6036 (Темпфли С.). – 175 арк.
19. Вовканич І. Чехословаччина в 1945-1948 роках : нарис історії перехідного періоду. – Ужгород: Видавництво В. Падяка, 2000. –
20. Закарпаття 1919-2009 років: історія, політика, культура. / Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; – Ужгород: Ліра, 2010. - 720 с.
21. Закарпатські втікачі в СРСР: через табори ГУЛАГу і Бузулук до рідних Карпат.1939-1949 рр. // Архівні документи і матеріали. – Ужгород: Карпати, 2011. – 768 с.
22. Кримінальний кодекс УРСР. Офіціальний текст із змінами і доповненнями на 1 січня 1945 року з додатками і постанетейними матеріалами. – Київ-Харків: Українське державне видавництво. -

Gordiychuk S.

ILLEGAL MIGRATION DISAGREE WITH THE SOVIET AUTHORITIES TRANSCARPATHIANS IN 1946-1950'S

This paper is devoted to the disclosure of the activities of the Soviet government in Transcarpathia in 1946-1950's, directed against those who sought to move the Soviet border illegally . The work is based on archival materials Archive of the Security Service of Ukraine, which are conflicting data regarding the conviction of

illegal migrants: it exposes their criminal activities, the justification during rehabilitation. In the work exposed the illegal actions of the investigating authorities, such as provocation perekvalifikuvannya their crimes more difficult to increase sentences.

Key words: *optatsiya, Czechoslovakia, Transcarpathian Ukraine, illegal border crossing, SMERSH, Slovakia.*